Warszawa, 2 marca 2026 r.

Stanowisko Grupy roboczej ds. dialogu i partycypacji z dnia 2 marca 2026 r.

w sprawie zmian dotyczących obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej

W imieniu Grupy roboczej ds. dialogu i partycypacji wyrażamy poparcie dla planowanych prac nad stworzeniem systemu umożliwiającego zbieranie podpisów pod obywatelskimi projektami ustaw w formie elektronicznej oraz dla podjęcia prac legislacyjnych w tym zakresie.

Jedną z podstawowych zasad demokratycznego państwa jest zasada zwierzchnictwa Narodu, wyrażona w art. 4 ust. 1 Konstytucji RP. W praktyce współczesnych demokracji jako modelowe rozwiązanie przyjmuje się to, w którym naród sprawuje władzę za pośrednictwem swoich przedstawicieli wybieranych bezpośrednio w wyborach powszechnych. Jednak, obok takiej formy sprawowania władzy, w konstytucjach niemal wszystkich państw europejskich, wyróżnia się także elementy demokracji bezpośredniej lub semibezpośredniej. Demokracja bezpośrednia (partycypacyjna) opiera się na założeniu, że obywatele powinni mieć zagwarantowaną możliwość osobistego udziału w życiu publicznym i procesach stanowienia prawa. Obie formy sprawowania władzy przez Naród – pośrednia i bezpośrednia – zostały wymienione w art. 4 ust. 2 Konstytucji RP z 1997 r.

Jedną z form demokracji jest obywatelska inicjatywa ustawodawcza. W prawie polskim, zgodnie z art. 118 ust. 2 Konstytucji, inicjatywa ustawodawcza przysługuje grupie co najmniej 100 000 obywateli mających prawo wybierania do Sejmu. Obecnie szczegółowy tryb postępowania w tej sprawie określa ustawa z dnia 24 czerwca 1999 r. o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli (Dz. U. z 2018 r. poz. 2120). W praktyce oznacza to konieczność zebrania co najmniej 100 000 podpisów wyłącznie w formie papierowej oraz wniesienia projektu wraz z wykazem podpisów nie później niż w terminie 3 miesięcy od dnia wydania przez Marszałka Sejmu postanowienia o przyjęciu zawiadomienia o utworzeniu komitetu inicjatywy ustawodawczej. Te wymogi generują wysokie koszty, presję czasu i rozbudowaną logistykę po stronie oddolnych komitetów obywatelskich, opartych w dużej mierze na pracy społecznej i działaniach rozproszonych w terenie. Przy wyłącznie papierowej procedurze oraz krótkim terminie 3 miesięcy rośnie też ryzyko błędów formalnych trudnych do całkowitego wyeliminowania nawet przy zachowaniu należytej staranności, co w praktyce skutkuje odrzucaniem części podpisów z przyczyn formalnych.

Ponad dwudziestoletni okres obowiązywania tej ustawy to wystarczająca perspektywa do weryfikacji prawidłowości jej funkcjonowania i oceny, czy spełnia ona rolę wynikającą z przepisów konstytucyjnych. W związku z tym, Grupa Robocza w 2024 r. zwracała się do Przewodniczącego Komitetu ds. Pożytku Publicznego o rozpoczęcie prac nad nowym projektem ustawy o obywatelskiej inicjatywie ustawodawczej, który został przygotowany przez środowiska obywatelskie. Projekt ten przewiduje m.in. wprowadzenie możliwości zbierania podpisów przez Internet przy zbiórce 100 tysięcy podpisów pod obywatelskimi projektami ustaw. Niestety, dotychczas nie zostały podjęte prace nad projektem.

W 2026 roku uchwalono ustawę zmieniającą Kodeks wyborczy (ustawa z dnia 23 stycznia 2026 r., druk sejmowy nr 556), przewidującą uruchomienie systemu teleinformatycznego umożliwiającego udzielanie poparcia w formie elektronicznej dla komitetów w wyborach ogólnokrajowych. Dotyczy to komitetów zgłaszających kandydatów w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, w wyborach do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, w wyborach do Parlamentu Europejskiego oraz komitetów zgłaszających kandydatów na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Komitety wyborcze to podmioty polityczne wystawiające kandydatów do organów władzy publicznej i dysponujące strukturami oraz zapleczem organizacyjnym. Jednocześnie obywatelska inicjatywa ustawodawcza wymaga zbierania podpisów wyłącznie w formie tradycyjnej. Powstaje więc pogłębiona dysproporcja: państwo cyfryzuje zbieranie poparcia dla podmiotów aspirujących do sprawowania władzy, a Polkom i Polakom korzystającym z konstytucyjnego prawa obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej pozostawia wyłącznie papier.

W związku z tym pozytywnie odnosimy się do zapowiedzi Ministerstwa Cyfryzacji o możliwym podjęciu prac nad stworzeniem systemu informatycznego umożliwiającego zbieranie podpisów w formie elektronicznej, a także prac legislacyjnych wprowadzających rozwiązania prawne w tym zakresie. Jednocześnie wyrażamy gotowość do współpracy przy projektowaniu tych rozwiązań.